

HANDBOEK BIJ
ZWANGERSCHAP
NA BABYSTERFTE

ALTIJD EEN KIND TE KORT

JEANNETTE RIETBERG IN SAMENWERKING MET
DR. MARIA PEL, GYNAECOLOOG

Thoeris

Voor Carel

ALTIJD EEN KIND TE KORT

HANDBOEK BIJ ZWANGERSCHAP
NA BABYSTERFTE

Jeannette Rietberg in samenwerking
met dr. Maria Pel, gynaecoloog

Uitgeverij Thoenis • Amsterdam

Dit boek is tot stand gekomen met grote zorgvuldigheid en met gebruikmaking van de meest actuele gegevens en informatie. Het is echter niet bedoeld als vervanging van een zorgverlener. Zwangere vrouwen wordt aangeraden zich zo vroeg mogelijk in de zwangerschap te wenden tot een zorgverlener. De auteurs en de uitgever aanvaarden geen aansprakelijkheid.

Uitgeverij Thoeris, Amsterdam 2013

Copyright © Jeannette Rietberg en Maria Pel, 2013

Foto auteurs Heleen Klop

Omslagbeeld ©vlavetal / Shutterstock

Ontwerp Nanja Toebak, 's-Hertogenbosch

Opmaak Landgraphics

ISBN 9789072219831

NUR 749/851

www.altijdeenkindtekort.nl

www.thoeris.nl

INHOUD

INLEIDING 13

1 • WAAROM? 17

Informatiehonger 18

Waarom? 19

De doodsoorzaak 20

Communicatie met je zorgverlener 23

Een onduidelijke doodsoorzaak 24

En als je iemand de schuld kunt geven 25

2 • KLAAR VOOR EEN VOLGENDE ZWANGERSCHAP? 30

Hoe kun je je voelen 31

Angst 32

Pessimisme 32

Schuldig 33

Frustratie 33

Afkeer 34

Machteloosheid 34

Tekortschieten 35

Voorzichtig blij 35

Denk hier eens over na 35

Heb je de kans gehad om te rouwen? 36

Hoe zou je omgaan met een eventueel vruchtbaarheidsprobleem? 37

Hoe zou je omgaan met de tragiek van weer een verlies? 37

Kun je de stress van een volgende zwangerschap aan? 37

Wil je een nieuwe baby of wil je de baby die overleden is terug? 37

Hoe staan je partner en je eventuele andere kinderen tegenover een volgende zwangerschap? 40

Hoe lang moet je wachten tot een volgende zwangerschap? 40

Lichamelijke factoren 42

Psychische factoren 44

Rouwarbeid 46

Besluiten om te wachten 48

Ongeduldig 50

Ben je het samen eens? 51

Besluiten om niet te wachten 51

Anderen vertellen dat je weer aan het proberen bent 54

Hulp bij het besluiten 54

Religieuze bijstand 55

Psychische ondersteuning 56

Lotgenotencontact 57

Boeken en dagboeken 58

Moet je wel willen proberen? 59

Als je nu nog niet klaar voor bent 59

Als je er helemaal klaar mee bent 60

Het alternatieve ouderschap 60

Adoptie 60

Pleegouderschap 61

3 • OPNIEUW PROBEREN 62

De gezonde basis 63

Preconceptiezorg 64

Chronisch patiënt 64

Sigaretten, alcohol en drugs 64

Kom weer in vorm 66

Foliumzuur 66

Het zwarte goud 67

Je ivoren wachters 67

Het medicijnkastje 67

Werk en zwangerschapswens 68

Bloedverwantschap 68

Hoe verhoog je je kansen? 69

Het meest vruchtbare moment 69

Ken u zelve 70

Baarmoederhalsslijm 70

Basale temperatuurcurve 71

Zijn bijdrage 71

Het alternatieve circuit 72

Moet je naar een andere arts of verloskundige? 72
Voor- en nadelen van veranderen of blijven 73
Een ander ziekenhuis 74
Hoe kies je een andere arts of verloskundige? 76
Vragen die je je (nieuwe) arts of verloskundige kunt stellen 77
Vragen die je kunt hebben over zwanger willen worden 78
Hoe kun je je voelen over weer zwanger proberen te worden? 80
    Angst 80
    Gedrevenheid 80
    Paniek 81
    Verdriet 81
    Moed 81
Hoe je partner zich kan voelen 81
Vruchtbaarheidsproblemen en verlies 83
Wanneer stop je met opnieuw proberen? 85

4 • WEER ZWANGER: HET EERSTE TRIMESTER 87

Het nieuws vertellen 88
De omgeving en je nieuwe zwangerschap 90
Andere zwangere vrouwen en geboortegenoten 95
Wat zou je kunnen voelen? 96
    Blij 96
    Angst 96
    Gemengde gevoelens 97
    Boos 98
    Kwetsbaar 99
    Piekerig 99
    Anticiperende rouw 100
Zorgen die erbij kunnen horen 100
    Zal deze baby ook overlijden? 100
    Verjaardagsreacties 101
    Zal mijn baby gezond zijn? 102
    Terughoudendheid 102
    Achtbaan van emoties 103
    Jullie andere kinderen 103
Hoe zal je partner zich voelen? 104
Moeders voor moeders 104
Tips om je angst te kunnen verdragen 105
    Een dagboek bijhouden 105
    Stap uit de piekerzone 105

De mijlpaalstrategie 106
Lotgenotencontact 107
Religie 109
Een therapeut bezoeken 109
Op familie en vrienden steunen 110
Succesverhalen lezen 113
Elk geluksmoment koesteren 113
Goed voor jezelf zorgen 113
Zwangerschapscontrole 114
Supporttips voor de begeleider 115
De natuur kan niet tellen 116
Gestapeld verdriet 116

5 • WEER ZWANGER: HET TWEDE TRIMESTER 118

Zorgen die erbij kunnen horen 119
Het beantwoorden van lastige vragen 119
Het geslacht willen weten 121
Eenling of meerling 123
Vroegtijdig bevallen 123
Je conditie verbeteren 124
Aanpassen van werk 124
De relatie met je partner 125
Zwangerschapskleding 126
Zwangerschaps cursus 127
Wat je kunt voelen? 129
Paniek of de baby nog leeft 129
Gebroken vertrouwen en behoefte aan controle 130
Terughoudendheid om te hechten 131
Piekeren 135
Tijdelijk gestoord 135
Hoop 136
Angst 137
Tips om je angstgevoelens te beperken 139
Denk positief 139
Blijf bezig 140
Probeer jezelf niet te vergelijken 140
Wees actief in je medische zorg 140
Verhalen over ander leed 142
Je hoeft niet met rouwen te stoppen 144

- Zet jezelf op de eerste plaats 145
- Zwangerschapscontroles 146
  - Lichamelijke controle 146
  - Psychische controle 146

6 • WEER ZWANGER: HET DERDE TRIMESTER 148

- Zorgen die erbij kunnen horen 149
  - Leven voelen 149
  - Inleiden of afwachten 153
  - Vorbereidingen 153
  - De babykamer 154
  - Babykleertjes 155
  - Een naam kiezen 156
  - Geboortekaartje 157
- Wat zou je kunnen voelen? 157
  - Piekeren en pessimisme 157
  - Support uit je omgeving 158
  - Opwinding 159
- Risicozwangerschap en rustig aan doen 159
  - Rustig aan doen thuis 160
  - Rustig aan doen in het ziekenhuis 161
  - Wat doet het met je thuissituatie 162
  - Wat kan je omgeving doen? 163
  - Invloed op je werk 164
  - Thuismonitoring 164
- Tips om je angstgevoelens te beperken 164
  - Ga terug naar het ziekenhuis 164
  - Schrijf een geboorteplan 165
  - Neem zijn foto mee 166
  - Een doula 167
  - Zwangerschapscontroles 167
  - Wanneer ga je bellen? 168
  - Vraag zelf om vaker gezien te worden 169
- Concentreer je op het einddoel 169

7 • DE MEDISCHE KANT 170

- Perinatale sterfte in Nederland 171
- Risicofactoren 172
- Onbekende doodsoorzaak 173

De belangrijkste doodsoorzaken	173
Vroeggeboorte	173
Groevertraging/placenta-insufficiëntie	175
Problemen tijdens de bevalling	176
Infecties	177
Syfilis	177
Groep B-streptokokken (GBS)	177
Placentaloslating	178
Problemen met de navelstreng	179
Aangeboren afwijkingen	179
Zwangerschapsafbreking	180
De impact van zwangerschapsafbreking	181
De zwangerschap uitdragen	183
Een zwangerschap met risico?	184

8 • IS METEN WETEN? 185

Risico uitsluiten en herhalingskans	186
Prenatale screening en diagnostiek	186
De combinatietest	186
De 20-weeken echo	189
Aangeboren afwijkingen met herhalingskans	190
Websites	192

9 • BEVALLING EN GEBOORTE 193

Bezorgdheid over de bevalling	194
Inleiden van de bevalling	194
Voorbij de uitgerekende datum	196
Bevallen met een andere zorgverlener	196
Tocofobie	197
Keizersnede of natuurlijke bevalling	198
De bevalling	199
Medische omstandigheden tijdens de bevalling	201
Monitoren van je baby	201
Inwendige registratie	201
Uitwendige registratie	201
Handelingen na de geboorte	202
De band met je nieuwe baby	202
Kraamzorg	203

Kraamtijd 204
Borst- of kunstvoeding 205
Een gezonde baby 206
Wat zou je kunnen voelen? 207
    Vertrouwen 207
    Vreugde 208
    Opluchting 208
    Angst 209
    Verdriet 209
    Overdonderd 210
De kinderarts 210
Toch naar de NICU? 211
Het consultatiebureau 214
Weer een verlies 215

10 • NA DE GEBOORTE VAN JE NIEUWE BABY 216

Wat kun je verwachten? 217
    Meer waardering 217
    Angstig ouderschap 218
    Overbezorgd ouderschap 220
    Hechting en ouderschap 221
    Vergelijkend ouderschap 222
    De allerbeste ouder 223
    Verdriet dat voortduurt 225
Altijd een kind te kort 226
Een nieuwe kijk op het leven 227
Je omgeving na de geboorte 229
De mijlpalen daarna 230
Herinneringen levend houden 231
    Tastbare herinneringen 232
    Tradities 233
    Een plek om te herinneren 234
Je andere kinderen erover vertellen 234
Waardeer het goede in het leven 236

11 • EN HOE GAAT HET MET DE VADER? 238

Wat zou hij kunnen voelen? 239
    Angst 241
    Overmand 241

Hulpeloos 241
Frustratie 242
Blijdschap 243
De parel in de oester 243
Procescontrole 244
Het raakt hem ook 244
Elkaars taal en tempo 245
Tijd voor zichzelf 247
Support van de omgeving 247
Zwanger ben je samen 247

12 • WAT KAN DE ZORGVERLENER DOEN? 250

Na het overlijden 251
    Vaststelling en de eerste shock 251
    De bevalling, geboorte en daarna 252
    Tijdens de volgende zwangerschap 259
Concrete adviezen 259
    De bevalling 263
    Na de bevalling 264
Troost 265

13 • GETUIGE VAN EEN REIS 266

Amanda 266
Daniëlle 267
Kata 267
Marleen 268
Monique 268
Nicoline 269
Patricia 269
Paula 270
Siets 271

EEN WOORD VAN DANK 272

NOTEN 274

HULPVERLENENDE INSTANTIES 286

INLEIDING

*When children fade in mother's arms
It's a cruel world
We've so much to lose
And what we have to learn, we rarely choose
You have been loved, George Michael!*

In het tweede millenniumjaar werd ik moeder: ik kreeg mijn eerste kind. Zes dagen later ging hij dood. Carel was zijn naam.

Carel werd, na een uitstekend verlopen voldragen zwangerschap, gezond geboren. Hij overleed ten gevolge van een te laat ontdekte infectie met groep B-streptokokken. Had ik het willen missen, het overlijden van mijn baby? Daarop kan ik alleen maar volmondig ja zeggen. Had ik de levenslessen die ik van deze ervaring heb gekregen willen missen? Nee, maar daarbij haast ik me te zeggen dat ik de ruil levenslessen versus overlijden baby een oneerlijke ruil vind; een ruil die ongevraagd en ongewild mijn leven binnenkwam. Liever geen levenslessen, liever geen levenswijsheid en hem weer terug. Van zijn dood op zich heb ik niets geleerd. Wel van wat het heeft veroorzaakt bij mij: verdriet, gemis, intens verlangen, empathie, geduld, mededogen, nederigheid. Zijn dood was vermijdbaar en verwijtbaar, en blijft levenslang onaanvaardbaar. Zijn leven en zijn dood blijven levenslang met mij verbonden.

Na zijn overlijden wilde ik graag weer zwanger worden; mijn man en ik wilden graag weer een baby, een broertje of zusje van Carel. Wat voelde ik mij gelukkig toen dit (eindelijk) lukte. Tijdens de zwangerschap van deze baby ontstond dit boek in mijn hoofd. Ik was op zoek naar een boek over zwangerschap na verlies van een baby rondom de geboorte, maar dit bestond niet in de Neder-

2

KLAAR VOOR EEN VOLGENDE ZWANGERSCHAP?

Ik stelde me voor hoe het zou zijn om opnieuw zwanger te worden. Misschien was het nu nog te snel, maar ik kon op dit moment nog niet overzien hoe ik er over drie maanden aan toe zou zijn. 'Hoe lang denkt u dat we moeten wachten met een tweede kind?' vroeg ik een beetje onzeker. Het leek zo ongepast om nauwelijks zes weken na de geboorte van Hadassa alweer aan een tweede kind te denken, maar toch was het belangrijk om dit nu te bespreken. 'Lichamelijk zijn er behalve de wachttijd in verband met foliumzuur geen bezwaren,' zei dokter Dijkstra voorzichtig. 'Maar je moet de emotionele belasting niet onderschatten.' 'Bedoelt u de angst of alles goed zal zijn?' vroeg Harm. 'Onder andere, maar je moet je ook afvragen of je alles al voldoende verwerkt hebt.'

Jolanda Jager, *In het verborgene*.¹

Toen onze Carel zijn laatste dagen (en ironisch gezien ook zijn eerste dagen) aan het vechten was voor zijn jonge leventje, werden wij bijgestaan door een geweldige neonatoloog, dokter Anne. Haar veelal gepaste zwijgen op moeilijke momenten, momenten waarop woorden te veel waren, zijn mij helder bijgebleven. Ze heeft me toen iets geleerd dat ik zelfs nu op momenten van onzekerheid, met mijn drie opvolgende kinderen nog wel eens toepas: volg je oergevoel. Als je het niet weet en als de wijsheid zo van diep binnenuit moet komen, ga dan ook diep naar binnen. Luister naar de oermoeder in je, luister naar je tijgergevoel. Zo heb ik haar wijsheid geïnterpreteerd. Ga bij jezelf na wat goed voelt. Voelt het niet

goed, voelt het voor jullie samen niet goed, doe het dan niet. Dat laatste – bij twijfel niet doen – is een wijs advies dat ik als jong meisje van mijn lieve moeder regelmatig te horen kreeg: *in dubiis abstine*, bij twijfel niet doen. Deze twee wijze ‘lessen’ zou ik jou ook willen geven als je nadenkt over de vraag ‘ben ik klaar voor een volgende zwangerschap?’

In dit hoofdstuk schenk ik eerst aandacht aan wat voor gevoelens er allemaal mogelijk zijn als je overweegt of je al klaar bent voor de volgende zwangerschap. Daarna volgen enkele kritische vragen die je jezelf kunt stellen om verder te komen in je besluit. Bij deze overwegingen heb ik ook op een rijtje gezet wat de voor- en nadelen zijn van wel of niet wachten en wat daarbij nog meer aan de orde kan komen. Er zijn verschillende manieren die je kunnen helpen tot een besluit te komen. Die bespreek ik aan het eind van het hoofdstuk en ik sluit af met wat adviezen voor als je nog niet klaar bent voor een volgende zwangerschap.

HOE KUN JE JE VOELEN?

Het lijkt nu misschien of het voor mij destijds zo klip en klaar was wat ik moest doen. Ik werd echter heen en weer geslingerd tussen gevoelens. Het ene moment was ik eruit wat ik wilde, het andere moment niet. Er was zo veel onzekerheid. Dus besloot ik maar uit te gaan van wat ik wel zeker wist. Ik wist zeker dat ik dolgraag gebruik wilde maken van die babykamer die helemaal klaarstond. Ik wist zeker dat ik, samen met mijn man, voor een kind wilde zorgen en het liefhebben, begeleiden en meemaken; kortom ik wilde moeder zijn. Onzekerheid terwijl je ook nog aan het rouwen bent om je overleden baby kan je soms het gevoel geven dat je langzaam gek aan het worden bent. Laat ik je gerust stellen: dat ben je niet. Het is volkomen normaal dat je gevoelens zo sterk in intensiteit kunnen wisselen.

Daarnaast, luisterend naar dat ‘oergevoel’, wilde ik niet te lang wachten omdat ik bang was dat ik anders helemaal niet meer zou durven. Ik maakte voor mezelf een typische vergelijking. Het drama rond het overlijden van mijn baby zag ik als van een paard afvallen en je heel lelijk bezeren. Als ik niet snel weer op dat paard zou klimmen (lees: zou proberen zwanger te worden), zou ik het niet meer aandurven. Dan zou dat paard voor altijd beangstigend zijn en dan zou het zonder mij erop hard voorbij galopperen. Ik haast me te zeggen dat dit heel persoonlijk voor mijn situatie van toepassing was. De doodsoorzaak van mijn baby was bekend. De artsen overtuigden me ervan dat een herhaling een volgende keer voorkomen kon worden. Als voor jou onduidelijk is waaraan je baby overleden is of als je een andere reden hebt waardoor er veel meer onzekerheid is over een goede afloop de volgende keer, dan is het goed mogelijk dat je er anders over denkt.